

Załącznik nr 1 Skrócona koncepcja merytoryczna

Koncepcja merytoryczna dotyczy zwiększania dostępności oraz jakości usług świadczonych przez organizacje obywatelskie na rzecz osób doświadczających bezdomności. Chodzi tu o usługi świadczone w środowisku zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji /dalej: DI/. Dzięki działaniom zrealizowanym w ramach projektu:

- nastąpi wzrost wiedzy przedstawicieli ngo w zakresie DI, a także ich motywacji do zmiany systemu wsparcia w tym kierunku, co z kolei zaowocuje zwiększeniem dostępności usług mieszkaniowych ze wsparciem dla osób w kryzysie bezdomności (zwiększenie dostępności usług);

- nastąpi wzrost wiedzy i umiejętności przedstawicieli organizacji w zakresie świadczenia usług w środowisku dla osób doświadczających bezdomności, tj. usługa bytowa w mieszkaniu ze wsparciem, praca socjalna w mieszkaniu ze wsparciem, asystentura, usługi polegające na nauce rozwijania lub utrwalania umiejętności praktycznych, służących prowadzeniu niezależnego życia, poradnictwo specjalistyczne, w szczególności psychologiczne i prawne oraz doradztwo zawodowe dostosowane do potrzeb osób doświadczających bezdomności, streetworking (zwiększenie jakości usług).

1) Kluczowe problemy, które Wnioskodawca chce rozwiązać

Główny problem: niski poziom wiedzy, umiejętności i potencjału instytucjonalnego organizacji obywatelskich w zakresie usług na rzecz osób w kryzysie bezdomności świadczonych w środowisku zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji. Analiza problemu została przeprowadzona w oparciu o dane ze Strategii Rozwoju Usług Społecznych. Polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (MRiPS) wprowadzoną uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. oraz badanie ankietowe przeprowadzone przez OFRPB i TPBA w styczniu 2024 r.

Problem bezdomności

Bezdomność jest jedną z najbardziej skrajnych form wykluczenia społecznego. W 2019 r. zdiagnozowano w Polsce 30 330 (spadek w stosunku do 2017 r. o 9%) osoby bezdomne, z czego 83,6% stanowili mężczyźni, a 16,4% kobiety (źródło: Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych na zlecenie MRiPS). Zdecydowana większość osób (24 323, 80,2%) przebywała w różnego typu placówkach, głównie w schroniskach dla osób bezdomnych (ok 50%) oraz w noclegowaniach (ponad 12%). Jednym z najpoważniejszych problemów zdiagnozowanych w trakcie w/w badania jest wydłużanie się epizodów bezdomności wśród badanych osób. Najliczniejszą grupę stanowią obecnie osoby pozostające w kryzysie bezdomności powyżej 5 do 10 lat – 7961 osób (26,2%). Kolejna pod względem liczebności grupa to osoby bezdomne najkrócej, tj. do 2 lat – 6677 osób (22%) – w poprzednim badaniu najliczniejsza. Trzecią grupę niezmiennie stanowią osoby będące w kryzysie bezdomności powyżej 2 do 5 lat. Oznacza to, że system wsparcia oparty o rozwiązania placówkowe (instytucjonalne) nie jest efektywny pod kątem wychodzenia z bezdomności.

System wsparcia osób w kryzysie bezdomności

Rozwiązania systemowe oraz dostępne formy w zakresie pomocy osobom w kryzysie bezdomności określa ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Udzielenie

schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych, schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz w ogrzewalni.

Na koniec 2022 roku funkcjonowały w Polsce ogółem 573 placówki udzielające tymczasowego schronienia osobom doświadczającym bezdomności, finansowane ze środków publicznych, a jednostki te dysponowały 17 412 miejscami. W tym 114 prowadziły gminy, a 459 (ponad 80%) podmioty niepubliczne na zlecenie samorządów gminnych bądź w ramach wykupu miejsc przez samorzady na mocy PZP.

W 2022 r. liczba placówek była następująca:

– schroniska dla osób bezdomnych: 272 (w tym 243 /89%/ prowadzone przez podmioty niepubliczne, gł. NGO), – schroniska z usługami opiekuńczymi: 77 (w tym 75 /97%/ prowadzone przez p. niepubliczne, głównie NGO), – noclegownie: 127 (w tym 83 /65%/ prowadzone przez podmioty niepubliczne, głównie NGO), – ogrzewalnie: 97 (w tym 54 /60%/ prowadzone przez podmioty niepubliczne, głównie NGO). /Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w roku 2022/)

Formy pomocy oraz warunki jej udzielania zostały uregulowane w sposób umożliwiający dostosowanie wsparcia do potrzeb beneficjenta. W ogrzewalniach zapewnia się interwencyjne schronienie, noclegownie oferują głównie spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia, natomiast schroniska stanowią niejako wyższą formę pracy z osobą bezdomną: zapewniają osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

Biorąc pod uwagę, że długotrwałe przebywanie w placówkach wieloosobowych pogłębia wykluczenie społeczne np. w zakresie braku konieczności podejmowania decyzji za własne życie, należy wprowadzać kompleksowe działania w obszarze przejścia od świadczenia usług dla osób bezdomnych w instytucjach do usług środowiskowych poprzez rozwój mieszkalnictwa oraz zapewnienia usług wspierających powrót osób bezdomnych do społeczeństwa i na rynek pracy. Jednocześnie, w miarę rozwijania rozwiązań mieszkaniowych dla osób bezdomnych, należy stopniowo wprowadzać ograniczenia w podaży instytucjonalnych form pomocy osobom bezdomnym – w szczególności przez przekształcenia istniejących placówek w rozwiązania mieszkaniowe lub wielofunkcyjne placówki interwencyjne służące pomocy doraźnej na czas do zapewnienia rozwiązania mieszkaniowego, jak również przez ograniczanie możliwości otwierania nowych placówek o charakterze instytucjonalnym.

Istotnym elementem wsparcia świadczonego w środowisku było do listopada 2023 r. wsparcie w mieszkaniu chronionym (po tym terminie w mieszkaniu wspomaganym i treningowym), które jest formą pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym w 2020 r. przyznano świadczenie w formie wsparcia w mieszkaniu chronionym, wyniosła 675 osób, w tym 211 kobiet i 464 mężczyzn. To znaczny, bo ponad 40% wzrost w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego. Istotną rolę odgrywa w procesie wsparcia osób bezdomnych udostępnianie i rozwijanie różnych form pomocy pozainstytucjonalnej, innej niż mieszkanie chronione. Są to tzw.

mieszkania ze wsparciem, readaptacyjne itp., w których przebywają osoby będące w procesie wychodzenia z bezdomności, przygotowujące się pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagane w codziennym funkcjonowaniu. Liczba osób w kryzysie bezdomności objętych w 2020 r. wsparciem w innych niż mieszkanie chronione formach pozainstytucjonalnych to 736 osób, w tym 205 kobiet i 531 mężczyzn. Wsparcie jest dedykowane przeważnie osobom opuszczającym placówki udzielające tymczasowego schronienia, w ramach treningu samodzielnego życia, ale także coraz częściej służy realizacji usług opartych na modelu „najpierw mieszkanie” dla osób doświadczających bezdomności chronicznej. Rozwiązania mieszkaniowe były dostępne jedynie dla 1411 osób, czyli 4,6% ogółu osób w kryzysie bezdomności!

Zindywidualizowane wsparcie świadczone w mieszkaniu ma również szczególne znaczenie w przypadku młodych osób bezdomnych – zarówno wychowujących się w rodzinach dysfunkcyjnych, jak również mających za sobą pobyt w instytucjonalnej pieczy zastępczej lub różnego rodzaju placówkach dla młodzieży – u których przebywanie w warunkach instytucjonalnych utrwala deficyty w zakresie kompetencji społecznych i emocjonalnych umożliwiających samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie.

Strategia rekomenduje m.in. rozwój mieszkalnictwa wspomaganego. Wprowadza również wskaźnik: Odsetek placówek dla osób w kryzysie bezdomności przekształconych w zespolone mieszkania wspomagane lub w placówki o charakterze interwencyjnym: 25% do końca 2030 r. i 60% do końca 2035 r.

Niski poziom wiedzy na temat usług środowiskowych dla osób doświadczających bezdomności oraz niski poziom motywacji do wprowadzania rozwiązań DI wśród przedstawicieli organizacji pomagających osobom bezdomnym

Skuteczne przeprowadzenie procesu DI usług skierowanych do osób w kryzysie bezdomności, zwiększającego dostęp do rozwiązań mieszkaniowych ze wsparciem oraz jakość usług środowiskowych, wymaga dużego zaangażowania ze strony wszystkich podmiotów budujących system wsparcia. Z jednej strony są to podmioty publiczne: samorządy i ich jednostki, z drugiej zaś – organizacje obywatelskie prowadzące placówki. Badanie ankietowe przeprowadzone wśród przedstawicieli organizacji wykazało, że w większości przypadków poziom wiedzy pracowników ngo na temat usług środowiskowych na rzecz osób doświadczających bezdomności, a także poziom ich umiejętności, kompetencji w tym zakresie i motywacji do zmiany systemu wsparcia jest stosunkowo niski.

Badanie zostało przeprowadzone w dniach 12 – 20.01.2024 r. Wzięło w nim udział 67 podmiotów prowadzących różnego typu placówki: schroniska, noclegownie, ogrzewalnie, a także mieszkania ze wsparciem. 41 ngo (61%, I grupa) odpowiedziało, że nie posiada wystarczającej wiedzy i doświadczenia w zakresie deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób w kryzysie bezdomności. 26 ngo (39%, II grupa) odpowiedziało na to pytanie pozytywnie.

Organizacje które odpowiedziały negatywnie były pytane następnie o stosunek swoich pracowników do procesu deinstytucjonalizacji. Jedynie 12 (29%) spośród 41 oceniło ten stosunek jako pozytywny, 29 (71%) zaś jako neutralny bądź negatywny. Organizacje z I grupy są zainteresowane wsparciem w formie: szkoleń stacjonarnych,

szkoleń on line, wizyt studyjnych, doradztwa, a także coachingu i mentoringu. W ramach badania zostały określone najbardziej interesujące dla potencjalnych odbiorców tematy szkoleń zarówno z zakresu świadczenia usług środowiskowych na rzecz osób doświadczających bezdomności, jak i zarządzania procesem deinstytucjonalizacji.

2) Opis działania mechanizmu zapewniającego, m.in. podniesienie jakości i dostępności dostarczanych przez NGO usług w obszarze WŁĄCZENIE I INTEGRACJA SPOŁECZNA

Mechanizm ma zapewnić podniesienie jakości i dostępności usług dla osób w kryzysie bezdomności świadczonych w środowisku. Obecnie pomoc dla osób doświadczających bezdomności opiera się głównie na wsparciu w placówkach, które najczęściej ma charakter instytucjonalny. Kierunkiem wyznaczonym w Strategii jest stopniowa transformacja systemu wsparcia w stronę zdeinstytucjonalizowanego systemu usług. Oznacza to:

- stopniowe zmniejszanie liczby osób doświadczających bezdomności w ośrodkach pobytu zapewniających schronienie (tj. noclegowniach, schroniskach, schroniskach z usługami opiekuńczymi, domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży) oraz zmiany w zakresie sposobu realizacji wsparcia według kryteriów usług społecznych świadczonych w społecznościach lokalnych;
- transformację interwencyjnych placówek oraz ośrodków pobytu zapewniających schronienie w rozwiązania mieszkaniowe, tj. mieszkania wspomagane i inne usługi mieszkaniowe (w tym realizowane metodą Najpierw Mieszkanie);
- wdrażanie i realizowanie różnorodnych form wsparcia ukierunkowanych na proces wychodzenia z bezdomności oraz przejścia od wsparcia instytucjonalnego do usług społecznych świadczonych w społecznościach lokalnych, w tym m.in. mieszkania wspomagane, inne usługi mieszkaniowe (w tym realizowane metodą Najpierw Mieszkanie), ośrodki wsparcia poniżej 30/8 miejsc (realizujące wsparcie wg kryteriów usługi środowiskowej), streetworking, asystentura, usługi opiekuńcze, konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja.

Dzięki opisanym powyżej zmianom systemowym nastąpi zwiększenie dostępności usług świadczonych w środowisku dla osób doświadczających bezdomności, m.in. poprzez zwiększenie skali rozwiązań mieszkaniowych. Ponadto podniesie się jakość realizowanych usług. Zarówno usługi świadczone w placówkach, jak i usługi zdeinstytucjonalizowane będą spełniały kryteria usług środowiskowych, co z kolei przełoży się na większą skuteczność podejmowanych działań w kierunku usamodzielniania się osób w kryzysie bezdomności.

Transformacja systemu wymaga przygotowania kadr, które będą aktywnie uczestniczyć w opisanym powyżej procesie, w tym przede wszystkim pracowników organizacji obywatelskich, które prowadzą około 80% wszystkich placówek. Odpowiednie przygotowanie przedstawicieli organizacji obywatelskich pozwoli:

- zniwelować ich obawy związane z przejściem od wsparcia instytucjonalnego do usług świadczonych w środowisku, – podnieść poziom wiedzy kadry zarządzającej i

pracowników w zakresie procesu deinstytucjonalizacji usług na rzecz osób w kryzysie bezdomności,

– podnieść poziom kompetencji i umiejętności w zakresie świadczenia zdeinstytucjonalizowanych usług. W ramach projektu zaplanowano dwie ścieżki wsparcia:

Ścieżka A: szkoleniowa skierowana do organizacji, które nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat idei i założeń procesu deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób doświadczających bezdomności, a chciałyby taką wiedzę zdobyć;

Ścieżka B: procesowa skierowana do podmiotów, które posiadają wiedzę na temat DI i są gotowe do przeprowadzenia transformacji w swojej organizacji, ale potrzebują w tym zakresie pomocy specjalistów.

3) Cele wsparcia oraz wstępny zakres działań

Celem pośrednim projektu jest wzrost dostępności oraz jakości usług środowiskowych na rzecz osób w kryzysie bezdomności poprzez rozwój usług mieszkaniowych ze wsparciem oraz zmianę kultury organizacyjnej w istniejących placówkach zgodnie z założeniami DI.

Celem głównym projektu jest wzrost wiedzy, kompetencji, umiejętności oraz motywacji 400 przedstawicieli organizacji obywatelskich w zakresie realizowania usług środowiskowych zgodnych z ideą DI na rzecz osób w kryzysie bezdomności w okresie 24 miesięcy.

Cel szczegółowy 1: Wzrost wiedzy na temat usług środowiskowych na rzecz osób w kryzysie bezdomności wśród 400 przedstawicieli organizacji obywatelskich.

Cel szczegółowy 2: Wzrost kompetencji i umiejętności w zakresie usług środowiskowych na rzecz osób w kryzysie bezdomności, w szczególności asystentury i streetworkingu, wśród 100 przedstawicieli organizacji obywatelskich.

4) Sposób weryfikacji i potwierdzania (dokumentowania) wzrostu kompetencji uczestników/-czek projektu

W ramach projektu będzie prowadzona walidacja efektów uczenia, rozumiana jako sprawdzenie czy określone umiejętności, wiedza i kompetencje zostały osiągnięte. Zgodnie z LWK fakt nabycia kompetencji jest weryfikowany w ramach następujących etapów:

ETAP I – Zakres – zdefiniowanie w ramach wniosku o dofinansowanie grupy docelowej do objęcia wsparciem oraz zakresu tematycznego wsparcia, który będzie poddany ocenie.

ETAP II – Wzorzec – określony przed rozpoczęciem form wsparcia i zrealizowany w projekcie standard wymagań, tj. efektów uczenia się, które osiągną uczestnicy w wyniku przeprowadzonych działań (wraz z informacjami o kryteriach i metodach weryfikacji tych efektów).

ETAP III – Ocena – przeprowadzenie weryfikacji na podstawie kryteriów opisanych we wzorcu (etap II) po zakończeniu wsparcia udzielonego danej osobie, przy zachowaniu rozdzielności funkcji pomiędzy procesem kształcenia i walidacji (np. proces walidacji jest prowadzony przez inną osobę aniżeli proces kształcenia),

ETAP IV – Porównanie – porównanie uzyskanych wyników etapu III (ocena) z przyjętymi wymaganiami (określonymi na etapie II efektami uczenia się) po zakończeniu wsparcia udzielanego danej osobie. Nabycie kompetencji potwierdzone jest uzyskaniem dokumentu zawierającego wyszczególnione efekty uczenia się odnoszące się do nabytej kompetencji. Warunkiem nabycia kompetencji jest zrealizowanie wszystkich etapów nabycia kompetencji (zestaw efektów uczenia się).

Wszystkie szkolenia prowadzone w ramach projektu, będą oceniane ze względu na to, czy udało się podnieść kompetencje ich uczestników. Będzie się to odbywało poprzez porównanie poziomu wiedzy i umiejętności uczestników przed rozpoczęciem szkolenia oraz po jego zakończeniu (pre-test i post-test). Każdy trener prowadzący szkolenie będzie zobowiązany do przeprowadzenia takiego porównania w odniesieniu do wszystkich uczestników szkolenia.

Przeprowadzenie porównania kompetencji będzie składać się z trzech kroków:

- stworzenie krótkiego opisu kompetencji zakładanych do osiągnięcia przez uczestników skonstruowanie
- kwestionariuszy pre-testu i post-testu
- przeprowadzenie i ocena testów.

Zidentyfikowane kompetencje zakładane do osiągnięcia przez uczestników szkolenia będą podstawą do weryfikacji efektów uczenia się osiągniętych przez uczestników danego szkolenia.

Pre-test ma za zadanie ocenić, jakim poziomem wiedzy i umiejętności z zakresu tematyki objętej szkoleniem dysponują uczestnicy przed przystąpieniem do niego. Post-test mierzy stan wiedzy i umiejętności uczestników po zakończonym szkoleniu. Pre-test i post-test będą zawierały identyczne pytania. Pytania będą pytaniami zamkniętymi jednokrotnego wyboru. Każdy z pre-testów i post-testów będzie zawierać klucz oceny pozwalający na jednoznaczną i precyzyjną ocenę wypełnienia. Zarówno pre-test jak i post-test wypełniane będą przez uczestników indywidualnie, bez możliwości korzystania z materiałów szkoleniowych. Oba pomiary odbędą się podczas danego szkolenia.